

ČASOPIS ZA KULTURU HRVATSKOGA KNJIŽEVNOG JEZIKA
IZDAJE HRVATSKO FILOLOŠKO DRUŠTVO
GOD. 62., BR. 5., 161. – 200., ZAGREB, prosinac 2015.

Hrvatski se jezik voli znanjem.

KONTINUITET I DISKONTINUITET U RAZVOJU RJEČNIKA HRVATSKOGA JEZIKA ZA NARODNOGA PREPORODA

Radoslav Katičić

Ovdje se izvješćuje o rezultatima istraživačkog projekta provedenog u Austrijskoj akademiji znanosti. Potanko su ekscerpirane riječi koje se odnose na državu i vlast u dvije programatske brošure naših iliraca tik pred početak revolucije 1848.: Rakovčev *Katekizam* (1842.) i Šulekov spis *Što namjeravaju iliri* (1884.). Vrlo potanka statistička analiza toga rječnika nedvojbeno pokazuje da pišući o sasvim novim, revolucionarnim, idejama ilirci doduše odlučno prekidaju kontinuitet s rječnikom hrvatskoga kajkavskog književnog jezika, ali ostaju potpuno u okviru tradicije „ilirskog“ književnog jezika, to jest hrvatskog književnog jezika kakav se bio razvio na potezu od Makarskog primorja preko Hercegovine, Bosne, Slavonije i Ugarske sve do Budima. Tu nema nikakvog prekida kontinuiteta. Novi sadržaji izriču se prigodnim novotvorenicama ili promjenom značenja starih riječi.

Bit će da nisam jedini koji je ostao iznenađen, pa i iznebušen, kad sam saznao da naš Stjepan Babić ove godine navršava devedesetu. U takvoj prilici ne mogu ostati, bez obzira na zdravstvene teškoće povezane za dob, a da se ne pridružim čestitarima, prijateljima i zahvalnim poštovateljima, kolegama slavljениkove struke koji svi slave tu obljetnicu. Ne treba mnogo tumačiti što Stjepan Babić znači za hrvatsko jezikoslovlje, za sve koji se trude da njeguju, poznaju i razumiju hrvatski književni jezik. Stoga ovdje najprvo kao pripadnik hrvatske jezične zajednice izričem: hvala. Cijeli jedan dug život bio mi je Stjepan Babić uzoran kolega pa i dobar prijatelj. Stoga se

pridružujem čestitarima ovim prinosom koji se tiče jednog ključnog i prijelomnog razdoblja u povijesti hrvatskoga književnog jezika. Posvećujem Stjepanu Babiću rezultate svojega istraživanja koje sam uspio ostvariti i objaviti, dakako na njemačkom jeziku, u publikacijama Austrijske akademije znanosti. U nas je ta publikacija ostala prilično nezapažena.

Radi se o prijelomnom razvoju koji je potaknulo zbivanje oko revolucije 1848. U ožujku te godine objavljeno je u Gajevim Novinama: Štampa je slobodna! Stroga Metternichova cenzura pala je. Sada se moglo objaviti što god se je htjelo. Ali valjalo je to objaviti na hrvatskom jer je potvrđivanje narodnosti bio temeljni ideologem revolucionarnog pokreta. A htjelo se pisati o stvarima koje se do tada nisu smjele ni misliti, a kamo li objavljivati. U tom razdoblju rječnik hrvatskoga književnog jezika nije imao riječi koje su bile za to potrebne. Nije bilo vremena. Ilirci su pod velikim pritiskom riješili tu situaciju vrlo uspješno. Da nađem odgovor na to bitno pitanje hrvatske jezične povijesti, pokrenuo sam istraživački program u Austrijskoj akademiji znanosti, dobio tako elektroničku opremu i suradnike i u rezultatu dobio statistički dobro podzidan odgovor na svoje pitanje. O tome bih, misleći dakako na Stjepana Babića, ovdje htio izvijestiti.

Ideje ilirskoga pokreta predstavljale su u svoje doba novost, za govorenje o njima nije mogao biti dovoljan tradicionalni književnojezični leksik. U vremenu prije četvrtoga i petog desetljeća 19. stoljeća takvih misli i pojmova jednostavno nije bilo. A pogotovu se o njima tako nije govorilo. Naši su se pak preporoditelji našli pred zadatkom da u javnosti o svem tome mjerodavno progovore hrvatski. Duhovno je to i misaono bilo prevratno vrijeme, što se poslije, godine 1848., u revoluciji pokazalo i politički.

U okviru istraživačkoga projekta, posvećenog izgradnji civilizacijskog rječnika u književnim jezicima bošnjačkom, hrvatskom i srpskom, koji je ovaj pisac vodio u organizacijskom okviru Balkanske komisije Austrijske akademije znanosti, istražene su u tom pogledu dvije političke brošure iz prve polovice četrdesetih godina 19. stoljeća, dakle iz vremena nešto prije velike revolucije, u kojima zauzeti ilirci na hrvatskom jeziku iznose svoje političke ideje. To je istraživanje dalo relevantnih rezultata. Oni su u bitnom svojem dijelu, kako je već rečeno, i objavljeni. Ovdje se stoga mora pokušati u najsazetijem obliku iznijeti ono što je od toga najvažnije. Inače, naime, nije moguće razumjeti povijest hrvatskoga standardnog jezika u vremenu ilirizma.

Te dvije političke brošure jesu *Mali katekizam za velike ljude* Dragutina Rakovca (Zagreb, 1842.) i *Šta namjeravaju Iliri* Bogoslava Šuleka, tiskana zbog austrijske cenzure u prijateljskom inozemstvu (Beograd, 1844.). Tada je, naime, u Austriji ilirsko ime bilo zabranjeno. Iz tih dviju brošura ekscerpirane su 322 riječi, sve koje su se svojim značenjem izravnije ili manje izravno odnosile na vlast i državu jer je projekt imao istražiti razvoj civilizacijskoga rječnika upravo na tom području. Uz pomoć neprocjenjivo vrijednog velikoga Akademijina rječnika utvrđeno je onda koje

od tih riječi pripadaju tradicionalnom leksiku hrvatskoga književnog jezika i kada su se u njem prvo pojavile. Pokazalo se da od te 322 riječi njih 252 pripadaju tradicionalnom rječniku, a za 70 se nije našla starija potvrda. U prijelomno doba, kad se počelo govoriti o mislima kakve se prije nisu niti mislile, upotrebljavaju zauzeti pisci mnogo riječi kakve se prije nisu rabile. Na tom uzorku može se točno utvrditi koliko je tu bilo kontinuiteta u jezičnom izrazu, a koliko novotarstva i prekida s tradicijom jezičnoga izraza.

One 252 riječi tradicionalnoga hrvatskog književnojezičnoga rječnika mogu se po vremenu svojega pojavljivanja raslojiti na kulturnopovijesna razdoblja koja su ih književnom jeziku ostavila u baštinu. Najstarijem leksičkomu sloju, praslavenskomu, pripada od tih riječi njih 63. To nisu sve one koje se mogu izvoditi iz praslavenskoga, takve su naprosto slavenske i po tom se izvođenju poznaju kao takve, nego su to one za koje ima dokaza da su se već u praslavenskome rabile kao riječi. Takve su na primjer: *gospoda, knez, moć, sloboda, služba, sud, vladati, zakon, župan* i druge.

Srednjovjekovnom kulturnom sloju pripada od toga uzorka 71 riječ. Takve su na primjer: *ban, car, danak, dopustiti, država, gospodar, kralj, kruna, plemić, poklisar, sloga* i druge.

Od kasnosrednjovjekovnoga i renesansnog kulturnog sloja baštinjena je u tom uzorku 51 riječ. Takve su na primjer: *buna, dužnost, izdaja, neplemenit, otpravljati, pedepsati, pravica, zastava, žezlo* i druge.

Za katoličke obnove i u razdoblju baroka pojavila se od našega uzorka 41 riječ. Takve su na primjer: *čelništvo, domovina, osnovati, pješak, pogodba, poglavar, razdor, stolovati, ugovor, upravitelj, velikaš, zavičaj* i druge.

Riječi koje se prvi put javljaju u razdoblju prosvjetiteljstva u našem je uzorku 26. Takve su na primjer: *barjak, bjegunac, bunt, imenovati, komanda, nadvojvoda, narodnost, podanik, porez, proces, ustav* i druge.

Velika većina tih riječi i danas se može rabiti, manji njihov dio ima danas izrazit stilistički naboj i dočarava ozračje starine, samo vrlo malo njih ne mogu se danas više baš nikako upotrijebiti.

Riječi pak kojima uz pomoć velikoga Akademijina rječnika nije bilo moguće naći potvrde starije od dviju brošura u našem je uzorku bilo 70 na broj. Među njima je niz latinskih i grčkih europeizama kao što su *anarhija, apsolutistički, diploma, instalacija, liberalizam, literatura, opozicija, politika, tolerancija* i druge. To pokazuje da pri preporodnoj izgradnji civilizacijskoga rječnika nije bilo načelnoga i odbojnog purizma. Svi se ti internacionalizmi mogu u hrvatskom standardnom jeziku rabiti i danas. Ima posuđenica kao *garda* iz francuskog, vjerojatno njemačkim posredstvom, a iz slavenskih jezika preuzeto je *naslov, tumačnik* i *ustavan* iz češkoga, *otpor* iz češkoga ili ruskoga, *opredjeljivati* iz ruskoga, *grb* iz češkoga i poljskoga ruskim posredstvom, a tradicionalno hrvatsko *žezal* po češkom je uzoru preoblikovano u *žezlo*.

Velika većina riječi bez starijih potvrda, ako te potvrde nisu tu promakle, nove su hrvatske riječi nastale kao kovanice stvaralačkom tvorbom ili promjenom značenja za aktualne potrebe. I opet velika većina tih riječi i danas se bez sustezanja mogu upotrijebiti.

Za odgovor na pitanje o tome koliko je tradicionalnoga književnojezičnog kontinuiteta u toj izgradnji civilizacijskog rječnika. Kako se ona pokazuje na utvrđenom uzorku, a koliko inovacije, potrebno je utvrditi omjere. Riječi naslijeđenih iz starijih razdoblja hrvatskoga književnog jezika u tom je uzorku 252, a onih za koje nije bilo moguće naći starije potvrde 70. To je omjer od 1 : 3,5 % u korist baštinjenoga leksika. Drugim riječima, vrhunski intelektualni predstavnici preporodnoga pokreta, izlažući svoje nimalo tradicionalne i sasvim nove političke ideje, poslužili su se pri tome riječima od kojih su više od tri četvrtine već postojale u hrvatskom književnom jeziku. Samo do oko jedne četvrtine njih su nove riječi. To pak ne znači ništa drugo nego da su svojim izrazom duboko i čvrsto ukorijenjeni u tradiciji toga književnog jezika. Od svih pak riječi u postavljenom uzorku svega 10 se danas baš nikako i ni pod kojim uvjetima ne mogu rabiti jer se ne razumiju ili barem ne prepoznavaju. To jasno govori o snažnom kontinuitetu.

Nema, dakle, govora o tome da bi narodni preporod predstavljao ikakav prekid kontinuiteta u književnom jeziku. On je, dakako, donio mnogo novoga. Ali je upravo dojmljivo koliko se kontinuiteta pokazalo da je pri tome zadržao. Aktivirao je i adaptirao rječničko blago starijih razdoblja i velike književnojezične tradicije. Bio je to doista preporod.

U našoj kulturnoj svijesti, međutim, jako je prisutna i upravo premoćna predodžba o narodnom preporodu kao novom početku u povijesti književnoga jezika i time snažnom prekidu svakoga kontinuiteta. Nije baš lako odgovoriti na pitanje odakle ta predodžba. Veliku je tu ulogu sigurno odigrala krilatica „Vuk i Gaj”. Ali tu treba uzeti u obzir i činjenicu, sasvim nedvojbenu, da je u tri županije civilne Hrvatske, Zagrebačkoj, Varaždinskoj i Križevačkoj, preporodom naglo napušten već lijepo izgrađen civilizacijski rječnik književnoga jezika koji je narječno bio stiliziran kajkavski, a dakako i sam tako stilizirani književni jezik. To jest bio potpun prekid kontinuiteta. Perspektiva tih triju županija prenesena je tu, sasvim neopravdano, na sav hrvatski prostor. To mora svatko u sebi ispravljati. Preporod je bio doista preporod, oživljavanje naslijeđenih, ali zametnutih i zapretanih potencijala, pa i jezičnih.

Za dopunjanje civilizacijskoga rječnika našla se tada pri ruci i književnost srpskoga prosvjetiteljstva. Osobito se mnogo čitao i bio koristan baš u tom pogledu Dositej Obradović. O tome svjedoči 1866. tada pedesetogodišnji Ivan Kukuljević Sakcinski koji je mlađima htio objasniti koliko su za njegov naraštaj iliraca značile i srpske knjige. On piše u Narodnim novinama:

„... moramo ipak priznati da smo se mi, osobito stariji književnici, sa srpskom knjigom, te duhom i smjerom kojim je pošla bila srpska književnost, počamši od Obradovića, Davidovića i Karadžića, veoma mnogo okoristili.“

Dakako on tu misli na štokavsko pisanje, osobito na štokavski stiliziran prozni duktus i stil. Ali se to u punom smislu može odnositi jedino na Karadžića jer su prosvjetiteljski pisci Obradović i Davidović pisali slavenosrpski, a mladim i jezično nespremnim ilircima mogli su biti korisni najviše svojim bogatim i dobro razvijenim civilizacijskim rječnikom. Tragovi utjecaja toga rječnika razabiru se u hrvatskom jeziku još i danas. Odatle su preuzete na primjer riječi *ustrojstvo* i *sveučilište*, koje danas zvuče izrazito hrvatski jer su u srpskom pale žrtvom protucrkenoslaven-skoga čistunstva Karadžićevih sljedbenika, pa od tih riječi u srpskom standardnom jeziku nije ostalo traga. Zamijenjene su potpuno europskim internacionalizmima *struktura* i *univerzitet*.

No izgradnja rječnika, pa i nazivlja, za sva područja suvremenog života onodobne Europe, i to u najkraćem mogućem vremenu, potpuna je novina, koja je značila veliku destabilizaciju i zahtijevala napor i vremena, kojega nije bilo, da se prevlada i rječničke inovacije stalože i učvrste.

Stvari su se još više zaoštrile kad je u ožujku 1848. izbila revolucija i sasvim iznenada u Gajevim Novinama objavljeno: „Štampa je slobodna!“ Sada se moglo i moralo izricati sasvim izričito i otvoreno ono što je pod nadzorom Metternichove cenzure ostajalo potisnuto i prikriveno. U Zagrebu je počeo izlaziti novi list, *Slavenski jug*, koji je radikalno iznosio revolucionarne ideje. Raspisao se je samo kratko jer je već 1849., čim je prevladala monarhistička reakcija, prestao izlaziti. U programatskim člancima što su u njem izlazili javljaju se pregršti riječi, tada sasvim novih, bez kojih hrvatski jezik danas ne možemo zamisliti. Među njima i sklop *ljudsko pravo*. Koliko god to bilo zanimljivo, ovdje se ne može pobliže razmatrati. No dosta će biti reći da je u prvom broju u programatskom članku Dragojla Kušlana riječ *država* u zagradama na francuskom, jeziku revolucije, protumačena kao *l'état*, a *društvo* kao *la société*. Oboje su nosivi pojmovi revolucionarnih ideja. A očito je: Kušlan nije bio siguran da će njegovi čitatelji razumjeti te riječi. I doista, kada se podrobnije istraži povijest njihova značenja, pokazuje se da je riječ *država* dotle značila ‘područje vlasti i uprave’ i da je bila jednakovrijedna s riječi *provincija*. To se značenje do danas održalo u crkvenom nazivu *redodržava*, za što se također kaže *provincija*. A *društvo* je imalo samo značenja ‘skupina ljudi koji se druže’ i ‘udruga’. Apstraktni pojmovi države, bez obzira na oblik vlasti, kao što su kneževina, kraljevina, carevina, i društva, bez obzira na to kako je politički organizirano, pa mu se ta organizacija može promijeniti revolucijom, prije se nisu tako niti pomišljali, pa nije trebalo niti riječi za to.

Još godine 1843. održao je Ivan Kukuljević Sakcinski (1816. – 1889.) u Hrvatskom saboru, gdje se do tada govorilo samo latinski, prvi politički govor na hrvatskom jeziku, a 1847., u predvečerje revolucije, Sabor je odlučio da od tada posluje samo na hrvatskom, da ga učini “diplomatičkim jezikom”, kako se govorilo. Bio je to prevratan čin, ali je utemeljio trajno stanje. Kad je revolucija ugušena, hrvatski je književni jezik ostao u javnoj uporabi, ako u razdobljima najčvršćeg apsolutizma

ne kao jedini niti kao prvi, nego uz privilegirani njemački jezik centralističke carske uprave. No pitanje hrvatskoga civilizacijskog rječnika te pravnoga i upravnog nazivlja tako nije silazilo s dnevnoga reda.

Kada je izbila revolucija 1848., bio je to u Hrvatskoj politički vrhunac ilirskoga pokreta. Njezino pak gušenje 1949. značilo je njegov potpuni slom. Osam godina apsolutističke vladavine strogoga monarhičkog centralizma potpuno su ga dokrajčile. Može se mirno reći da je ilirski pokret doživio potpun brodolom. A ipak je on utemeljio i bitno oblikovao modernu Hrvatsku, udario joj je svoj neizbrisiv pečat. Kad se to tako vidi, a nedvojbeno jest tako, postavlja se pitanje kako je to moguće, kako je kraj potpunoga političkog poraza moguća isto tako potpuna pobjeda u kulturi i naobrazbi. Odgovor tu zapravo i nije teško dati: učinio je to austrijski apsolutizam. On je doduše uništio preporodni pokret kao politički činilac, ali je obrazovne stečevine ilirizma upotrijebio za svoju kulturnu politiku prema svim Hrvatima u carstvu, ne samo prema onima za koje je bilo nadležno Jelačićevo Bansko vijeće. Dolazilo je to iz centralističkoga ministarstva prosvjete grofa Thuna u Beču.

Da bi se to razumjelo, potrebno je i opet raskrstiti s nekim čvrsto ukorijenjenim šablonskim predodžbama. Poznato je, govori se i uči, da je austrijski monarhički apsolutizam bio germanizatorski. Da je sustavno i dosljedno ponjemčivao. I to je bez sumnje istina, ali nije sva istina. Apsolutistička je politika težila za tim da Austrijsko Carstvo bude država u kojoj će svatko tko nešto znači biti Nijemac ili mu se ne će poznati da nije. Kada se zna kakve su bile prilike i odnosi u gradovima Habsburške Monarhije, kako su disali građani i kakav im je bio narodnosni sastav, mora se priznati da takav cilj nije bio potpuno nerealan. U građanskim krugovima svih narodnosnih sredina znalo se njemački, a i kulturno su i u društvenom ophođenju ljudi iz takvih krugova bili prilagođeni Nijemcima. Nije bilo nemoguće postići da nauče jezik toliko i da se prilagode tako da im se ne pozna da nisu Nijemci. A kako će oni privatno u svojem krugu govoriti, to vlasti nije bilo briga. Ludilo skrajnje etničke netrpeljivosti kakvo je u zlehudom 20. stoljeću zahvatilo neke sredine, tada se u Europi još nije bilo pojavilo. Nitko nije bio tako lud da bi smatrao mogućim, pa onda težio za tim da u carstvu kojemu većina stanovništva nisu bili Nijemci, da bi u takvom carstvu svi Česi, svi Mađari, svi Slovaci, svi Slovenci, svi Hrvati, svi Srbi, svi Rumunji, svi Poljaci, svi Rusini, svi Talijani, baš svi postali Nijemci. Tako lud nitko nije bio. Naprotiv, apsolutističkoj vlasti bilo je jako stalo da svojem puku podigne razinu naobrazbe, da ga opismeni i školuje. Dok ti ljudi u carstvu nisu predstavljali ništa ozbiljnije, vlada se je živo brinula, mnogo življe nego ikoja vlada ikada prije te apsolutističke, za naobrazbu tih širokih pučkih slojeva, naobrazbu na njihovu jeziku jer nikoji drugi nisu dovoljno dobro znali i na primjereno visokoj razini. U pučkim školama apsolutistička vlada nije zatirala, nego je nje govala sve jezike carskih podanika. Na toj razini ona je za sve jezike carevine učinila mnogo više nego ikoja vlada prije nje. A u školama za Hrvate ona je primjenjivala stečevine

naobrazbe što je ponikla iz ilirskog pokreta. One su tako preko bečkoga centralističkog ministarstva prodrle do svih Hrvata u carevini. I do onih koji su danas u austrijskom Gradišću i do kojih nikada nije dopro preporodni pokret iliraca.

Apsolutistička vlada priznavala je svoje narode, proglašavala njihovu ravnopravnost i išla čak tako daleko da je sve zakone i zakonske odredbe objavljivala na svim njihovim jezicima. Izdavala je upravo u tu svrhu i službene novine na svim tim jezicima. To je važno vrelo za povijest svih tih književnih jezika u pedesetim godinama 19. stoljeća, kojega istraživanje jedva da je još načeto. Kad se spomene austrijski apsolutizam, nazvan po tadašnjem ministru unutrašnjih poslova Bachovim ili, za razliku od starijega Metternichova, neoapsolutizmom, svi misle na germanizaciju. Teško je zamisliti da je to razdoblje važno za jezike koji su se govorili u Monarhiji, a nisu bili njemački. A ipak su se svi zakoni, uredbe i proglašeni objavljivali na njima svima. Vladi je stoga bilo potrebno i stalo da se u njima svima razvija i izgrađuje pravno i upravno nazivlje.

Literatura

- Babić, Stjepan, 2005., *Temelji hrvatskomu pravopisu*, Zagreb.
- Brozović, Dalibor, 1978., *Hrvatski jezik, njegovo mjesto unutar južnoslavenskih i drugih slavenskih jezika, njegove povijesne mijene kao jezika hrvatske književnosti, Hrvatska književnost u evropskom kontekstu*, Zagreb, str. 9. – 83.; *Neka bitna pitanja hrvatskoga jezičnog standarda*, 2006., Zagreb, str. 155. – 278.; *Povijest hrvatskoga književnog i standardnog jezika*, 2008., Zagreb.
- Ježić, Slavko, 1944., *Hrvatska književnost od početaka do danas, 1100. – 1941.*, drugo izdanje 1993.
- Katičić, Radoslav, 1986., *Nešto napomena o postanku složenoga suvremenog jezičnog standarda hrvatskoga ili srpskoga. Novi jezikoslovni ogledi*, str. 90. – 138.
- Katičić, Radoslav, 1999., *Na kroatističkim raskrižjima*, Zagreb, drugo dopunjeno izdanje 2011.
- Katičić, Radoslav, 2007., *Der auf Politisches bezogene Wortschatz der kroatischen Illyristen in den frühen vierziger Jahren des 19. Jahrhunderts (Rječnik koji se odnosi na politiku u hrvatskih iliraca u ranim četrdesetim godinama 19. stoljeća). Herrschaft, Staat und Gesellschaft in Südosteuropa aus sprach- und kulturhistorischer Sicht. Erneuerung des Zivilisationswortschatzes im 19. Jahrhundert. Akten des Internationalen Symposiums 2. – 3. März 2006. Österreichische Akademie der Wissenschaften, Schriften der Balkan-Kommission 48, Wien, str. 29. – 72.*
- Moguš, Milan, 1993., *Povijest hrvatskoga književnog jezika*, Zagreb, drugo prošireno izdanje, Zagreb, 1995.

Sažetak

Radoslav Katičić, Radoslav Katičić, sveučilišni profesor u miru, Zagreb – Beč
UDK 81'373'374, izvorni znanstveni rad
primljen 29. rujna 2015., prihvaćen za tisak 9. listopada 2015.

Kontinuität und Diskontinuität in der Entwicklung des Vokabulars
der kroatischen Sprache während der nationalen Wiedergeburt

Hier wird über die Resultate eines Forschungsprojekts, das in der Österreichischen Akademie der Wissenschaften durchgeführt wurde, berichtet. Es wurden die Wörter, die sich auf Herrschaft und Staat beziehen aus zwei Broschüren der kroatischen Illyristen kurz vor der Revolution von 1848 eingehend exzerpiert: Der *Katekismus* von Dragutin Rakovac (1842) und die Schrift *Što namjeravaju iliri* (Was beabsichtigen die Illyristen) (1844) von Bogoslav Šulek. Eine sehr eingehende statistische Analyse dieses Wortschatzes zeigt, dass über ganz neue, revolutionäre, Ideen schreibend die Illyristen zwar die lexikalische Kontinuität mit der kajkavischen kroatischen Schriftsprache brechen, aber sonst ganz in der Tradition der Illyrischen kroatischen Schriftsprache bleiben, also jener, die sich in štokavischer dialektaler Stilisierung von dem Küstenland von Makarska über die Herzegowina, Bosnien, Slavonien und Ungarn bis nach Ofen entwickelt hat. Da gibt es keinen Kontinuitätsbruch. Die neuen Inhalte werden mit lexikalischen Neubildungen, oder mit dem Zurechtrücken der Bedeutungen altbekannter Wörter ausgedrückt.

**BOGOSLAV ŠULEK I KARADŽIĆEV NOVI ZAVJET
ZA HRVATE KATOLIKE**

Josip Bratulić

Kad je moja studentska generacija, koja se upisala na Filozofski fakultet, na grupu Hrvatski ili srpski jezik i jugoslavenske književnosti, školske godine 1958. / 1959., slušala predavanja prof. Ljudevita Jonkea i te i sljedeće školske godine, za domaći rad trebali smo pisati seminarsku radnju. Profesor Jonke nudio je teme, a mi smo – prema svojem tadašnjem znanju i prema zanimanju – prihvaćali i prijavljivali teme te ih obrađivali. Uradak smo predali asistentima, među kojima se posebice isticao Stjepan Babić, koji je često bio prisutan i na predavanjima i na seminarima. Bolje su radnje čitane, nakon čega se obično razvila rasprava („diskusija“), koja je mogla postati i raspra. Profesor Jonke strpljivo je vodio naše mladenačke diskusije o jeziku, jer je naš jezik, hrvatski književni jezik, tada bio omiljena tema ne samo u seminaru, nego u novinstvu, na ulicama, u užim krugovima...

Možda sam, i ne znajući, bio u prednosti pred svojim kolegama: moj srednjoškolski profesor iz Pazina, Tugomil Ujčić, zamolio me da se svakako javim i prenesem